

Тетяна ПИСЬМЕННА

ШЛЯХИ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Оцінено результативність контрольньо-ревізійної роботи в бюджетній сфері. Визнано доцільність запровадження нових форм державного фінансового контролю для забезпечення його ефективності. Наголошено на необхідності удосконалення законодавства України у сфері державного фінансового контролю і гармонізації його з міжнародними та європейськими стандартами. Розглянуто зарубіжний досвід діяльності контролюючих органів та визнано важливість його врахування для побудови ефективної системи державного фінансового контролю в Україні.

Effectiveness of control-revision work is appraised in the budgetary sphere. Expedience of carrying out new forms of state financial control for providing its efficiency is outlined. The necessity of Ukrainian legislature improvement in the field of state financial control and its harmonization with international and European standards is being emphasized on. Foreign experience of supervisory authority activity is considered and its importance for construction of the effective financial checking system in Ukraine is determined.

Сучасний вектор розвитку України спрямований на всебічне входження у європейський політичний, правовий і економічний простір. Це вимагає, зокрема, адаптації системи державного фінансового контролю до європейських вимог. Вони пов'язані, передусім, з організацією країнами-кандидатами потужної і збалансованої системи державного фінансового контролю і аудиту, яка має базуватись на принципах незалежної, прозорої і публічної діяльності суб'єктів цієї системи.

Щороку контрольньо-ревізійний апарат звітує про виявлені порушення, що призводять до втрат фінансових і матеріальних ресурсів держави. Слід наго-

лосити, що кількість і масштаби фінансових порушень залишаються значними. Відомо, що наявність правопорушень у сфері державних фінансів призводить до нестачі коштів для вирішення важливих макроекономічних проблем держави. Звідси слідує, що чинна система фінансового контролю в державі потребує реформування.

Проблеми ефективного функціонування системи фінансового контролю в державі отримали широке обговорення серед теоретиків і практиків сьогодення – Басанцова І. В., Голованя М. М., Іванової І. М., Каленського М. М., Калюги Є. В., Мамишева А. В., Сивульського М. І., Стефанюка І. Б., Юргелевича С. В. та ін-

ших. Зокрема, науковці та фахівці в галузі фінансового контролю досліджують проблеми здійснення фінансового контролю в Україні, аналізують причини недостатньої його дієвості, наполягають на вдосконаленні законодавства України у сфері державного фінансового контролю, вивчають зарубіжний досвід його організації та пропонують шляхи реформування вітчизняної системи фінансового контролю.

Спробуємо висвітлити власне бачення напрямків реформування системи фінансового контролю в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду та міжнародних і європейських стандартів.

Для успішного вирішення вищезазначеної проблеми важливо попередньо визначити результативність діяльності Державної контрольно-ревізійної служби в Україні. Так, результативність контрольно-ревізійної роботи в бюджетній сфері оцінюють шляхом обрахунку показника фактичної окупності діяльності органів Служби:

$$ОДОС = \frac{ОВПП}{ВУОС}, \quad (1)$$

де *ОДОС* – окупність діяльності органів Служби;

ОВПП – обсяг відшкодованих і поновлених органами Служби порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів держави;

ВУОС – видатки на утримання органів Служби.

Органи державної контрольно-ревізійної служби щорічно звітують про використання коштів держбюджету на їх утримання (див. табл. 1).

Так, у 2005 р. на утримання органів Служби використано 205,6 млн. грн. Ця сума перевищує обсяг фінансування діяльності контрольно-ревізійного апарату держави у 2004 р. на 65,7 млн. грн.

За наслідками ревізій і перевірок органи державної контрольно-ревізійної служби законодавчо уповноважені вживати заходи (див. рис. 1). Так, щороку органи державної контрольно-ревізійної служби забезпечують відшкодування і поновлення незаконних і не за цільовим призначенням проведених витрат, недостач матеріальних і фінансових ресурсів на загальну суму: у 2004 р. – 235,3 млн. грн., у 2005 р. – 537,2 млн. грн. До бюджетів, бюджетних установ і організацій, підприємств кожного року додатково надходять фінансові ресурси, загальна

Таблиця 1

Аналіз обсягу та динаміки видатків на утримання органів державної контрольно-ревізійної служби в Україні у 2004–2005 рр.*

(вартісні показники – млн. грн.)

№ з/п	Статті видатків	Роки		Абсолютне відхилення	Темп росту, %	Темп приросту, %
		2004	2005			
1.	Оплата праці	88,9	137,9	49,0	155,1	55,1
2.	Нарахування на заробітну плату	32,3	49,6	17,3	153,6	53,6
3.	Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	7,6	9,0	1,4	118,4	18,4
4.	Видатки на відрядження	3,0	4,1	1,1	136,7	36,7
5.	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	1,9	2,9	1,0	152,6	52,6
6.	Капітальні видатки	6,2	2,1	-4,1	33,9	-66,1
	Всього	139,9	205,6	65,7	147,0	47,0

*Складено і розраховано на основі [1].

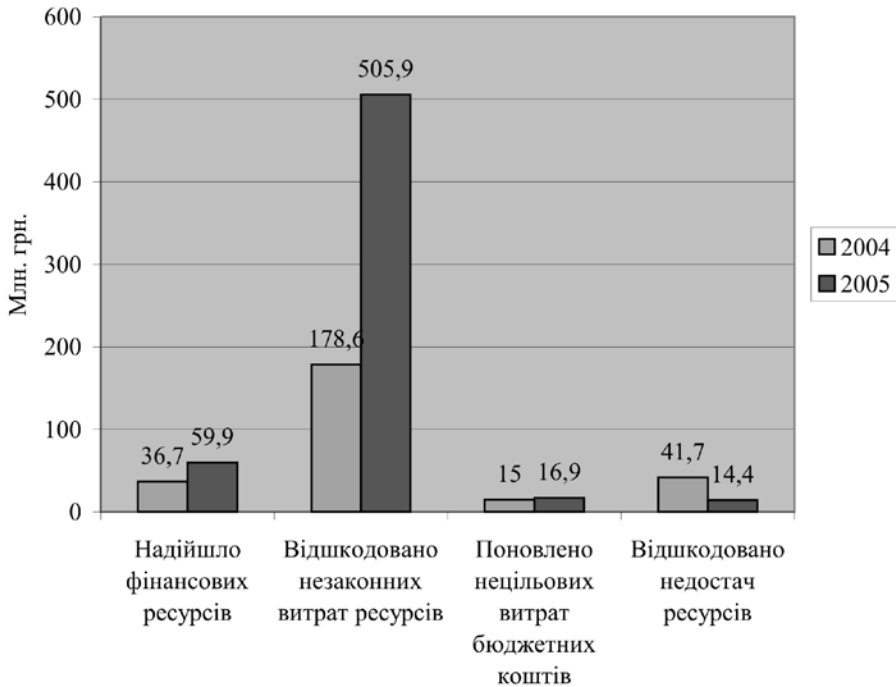

Рис. 1. Динаміка відшкодованих й поновлених органами Служби порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів держави, 2004–2005 рр.*

*Побудовано на основі [1].

сума яких у 2005 р. порівняно з 2004 р. збільшилась на 23,2 млн. грн.

У 2004 р. обсяг відшкодованих і поновлених органами державної контрольно-ревізійної служби порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів держави, перевищив видатки на утримання органів Служби у 1,9 раза. А числове значення показника фактичної окупності діяльності органів державної контрольно-ревізійної служби у 2005 р. дорівнює 2,9. Отже, можна сформулювати важливий в практичному аспекті висновок – результативність заходів, що застосовуються органами державної контрольно-ревізійної служби для зміцнення фінансової дисципліни в державі, підвищилась у 2005 р. порівняно з 2004 р.

Нагадаємо, що, окрім органів державної контрольно-ревізійної служби, до складу інститутів державного фінан-

сового контролю належать Рахункова палата і органи відомчого контролю. Окремими контрольними повноваженнями наділені й інші органи державної влади – Міністерство фінансів, Державне казначейство, Національний банк, Державна податкова служба, Державна митна служба, Фонд державного майна, Антимонопольний комітет України. Беззаперечно, визначальне місце серед елементів системи державного фінансового контролю займають його суб'єкти. Але систему фінансового контролю в державі наповнюють й інші елементи, тому це питання отримало широке обговорення серед теоретиків і практиків сьогодення. Вони вважають, що елементами системи державного фінансового контролю є:

– суб'єкт контролю, об'єкти контролю та контрольні дії [2, 14];

- суб'єкт контролю, об'єкт контролю, предмет контролю, принципи контролю, методи контролю, процес контролю, прийняття рішень за результатами контролю [3, 544];
- нормативно-правова база, контролюючі органи, форми і методи контролю [4, 53];
- контролюючі органи, правове поле їх діяльності [5, 26].

Вважаємо, що цілісна система державного фінансового контролю з органічно взаємопов'язаними елементами повинна мати і законодавче відображення. За такої умови можна формулювати шляхи її ефективного функціонування, беручи до уваги напрямки розвитку кожної складової системи фінансового контролю в державі.

Отже, подальше становлення фінансового контролю як повномасштабної системи, що охоплює інтереси держави та її громадян у фінансовій сфері, вимагає визначення пріоритетних напрямків її реформування (див. рис. 2).

У результаті проведеного дослідження приходимо до висновку, що ефектив-

не функціонування системи фінансового контролю в державі можна забезпечити кількома шляхами.

По-перше, запровадження нових форм державного фінансового контролю слід вважати перспективним напрямком його розвитку.

Сьогодні законність і ефективність використання бюджетних коштів можна оцінити шляхом проведення державного фінансового аудиту. Зокрема, необхідність здійснення аудиту ефективності виконання бюджетних програм продиктував незадовільний стан бюджетної дисципліни в державі. Тому стаття 113 Бюджетного кодексу України уповноважила органи державної контрольно-ревізійної служби здійснювати контроль за цільовим і ефективним використанням коштів державного і місцевих бюджетів [6, 12]. Контроль за "ефективністю використання і управління коштами Державного бюджету України" здійснює Рахункова палата України [6, 12]. Тобто, передумови для проведення нових форм державного фінансового контролю законодавчо створено. Нормативно-правову базу про-

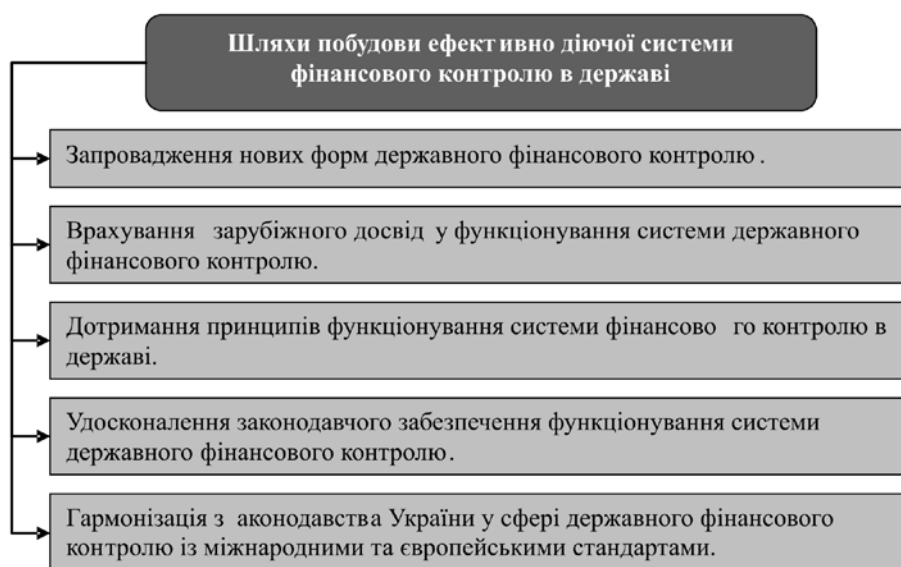

Рис. 2. Шляхи побудови ефективно діючої системи фінансового контролю в державі